

Streszczenie rozprawy doktorskiej

JANA BURYDANA *QUAESTIONES SUPER "PARVA NATURALIA" ARISTOTELIS*. EDYCJA KRYTYCZNA
I ANALIZA HISTORYCZNO-FILOZOFICZNA.

Promotor rozprawy: Dr hab. Hanna Wojtczak

Przedmiotem niniejszej pracy jest komentarz Jana Burydana napisany w postaci *quaestiones* do *Parva naturalia* Arystotelesa. Praca podzielona została na dwie części. Część pierwsza, zatytułowana „Jana Burydana *lectura* Arystotelesowskich *Parva naturalia* na tle historyczno-filozoficznym”, składa się z trzech rozdziałów.

Rozdział pierwszy poświęcono zagadnieniu recepcji *Parva naturalia* w średniowieczu do początku XIV wieku. Przedstawiono w nim łacińskie tłumaczenia tych traktatów, a także zaprezentowano przegląd najważniejszych łacińskich komentarzy. W przeglądzie tym wskazano na pierwsze średniowieczne komentarze, a także na komentarze, które najbardziej oddziaływały na twórczość późniejszych autorów.

W rozdziale drugim opisano i omówiono dwa rodzaje komentarzy Burydana do *Parva naturalia* — jedną redakcję *Expositio...* oraz dwie redakcje *Quaestiones...* (nazywane w pracy lektura B i lektura C). Wykazano w nim wyniki analiz dotyczące czasu powstania oraz autentyczności każdego z tych komentarzy. Przedstawiono także zależności między dwoma redakcjami *Quaestiones...*

W tym samym rozdziale zawarto ustalenia dotyczące oryginalności komentarza Burydana oraz jego wpływu na twórczość późniejszych komentatorów.

W celu zbadania oryginalności i zależności doktrynalnych lektury B *Quaestiones...* Burydana przeprowadzono szczegółowe analizy porównawcze tego komentarza z wcześniejszymi komentarzami do *Parva naturalia*, mianowicie: Aleksandra z Afrodyzji, Adama z Buckfield, Alberta Wielkiego, Jana z Janduno, Piotra Hiszpana, Piotra z Irlandii, Piotra z Owernii, Sofoniasza oraz Tomasza z Akwinu. Na podstawie tych badań wysunięto tezę, że dzieło Burydana jest oryginalnym komentarzem, ponieważ żaden z przebadanych wcześniejszych komentarzy nie stanowił bezpośredniego źródła jego prac. Jedyne

stwierdzone zależności dotyczą nieznaczących podobieństw do tekstów Tomasza z Akwinu i Alberta Wielkiego, które dotyczą wyłącznie wyjaśnienia tekstu Arystotelesa. Poza tymi zależnościami wskazano także na źródło tytułów kwestii. Burydan, zgodnie ze średniowieczną praktyką pracy, polegającą między innymi na tym, że komentatorzy przejmowali tytuły kwestii z wcześniejszych komentarzy, prawdopodobnie zaczerpnął tytuły z komentarza Jana z Janduno.

Na podstawie badań porównawczych wydawanego komentarza z późniejszymi komentarzami do *Parva naturalia*, wskazano wpływ, jakie dzieło to miało na trzy, niewydane dotychczas, anonimowe komentarze: 1) powstałe przed 1352 r. *Quaestiones in librum „De sensu et sensato” et in librum „De memoria et reminiscencia secundum Johannem Buridanum”*, 2) pochodzące z lat osiemdziesiątych XIV wieku praskie *Puncta in librum „De sensu et sensato”*; 3) XV-wieczne *Quaestiones breves super „Parva naturalia”*. Ponadto ukazano także wpływ komentarza Burydana na komentarze Alberta z Saksonii, Mikołaja z Oresme i Marsyliusza z Inghen.

Rozdział trzeci zawiera rozważania dotyczące miejsca *Parva naturalia* w Burydanowskiej filozofii przyrody. Przedstawiono w nim Burydanowską koncepcję filozofii przyrody, analizując zagadnienia jej metody i przedmiotu. Spośród problemów dotyczących metody przedstawiono dwa integralne elementy filozofii przyrody Burydana: zasady oraz definicję przyczynową. W zagadnieniach dotyczących przedmiotu skupiono się na przedmiocie adekwatnym. Burydan postulował wyznaczenie przedmiotu adekwatnego dla każdej dziedziny wiedzy, który to przedmiot gwarantuje jedność wiedzy.

Zagadnienia te opracowano w oparciu o komentarze Burydana do *De caelo et mundo*, *De anima*, *De motu animalium*, *De generatione et corruptione* (które zostały już wydane krytycznie), *Physica*, *Physiognomia*, *Meteorologica*, *Parva naturalia* (dotychczas niewydane). Ponadto rozważania uzupełniono o pisma logiczne Burydana (*Summulae* oraz komentarze do *Isagoge*, *Topica*, *Analytica priora*, *Analytica posteriora* i *De sophisticis elenchis*) oraz o komentarz do *Metaphysica*. Podjęte problemy przedstawiono na tle historycznym, przytaczając stanowiska wcześniejszych uczonych, m.in. Tomasza z Akwinu, Wilhelma Ockhama, Jana z Janduno.

W rozdziale tym omówiono także szczegółowe problemy podjęte przez Burydana w komentarzu do *Parva naturalia*.

Na drugą część niniejszej pracy składa się edycja krytyczna Jana Burydana *Quaestiones super „Parva naturalia” Aristotelis* (lektura B), która poprzedzona została

wstępem. Edycja przygotowana została w oparciu o 13 rękopisów oraz, w przypadku komentarzy do *De sensu et sensato* i *De memoria et reminiscencia* — o starodruk

W pierwszym rozdziale wstępu omówiono i opisano każdy z kodeksów zawierający wydawany komentarz. Wskazano przy tym na czas ich powstania, proveniencję oraz zawartość. Oprócz szczegółowego omówienia kodeksów, we wstępie zawarto także ich formalne opisy w języku łacińskim, które przedstawiono w rozdziale czwartym.

W drugim rozdziale wstępu, zatytułowanym *Relacje między rękopisami i wybór podstawy edycji*, porównano wszystkie istniejące przekazy wydawanego komentarza w celu ustalenia zależności między nimi. W analizach porównawczych wzięto pod uwagę m.in. wspólne błędy, wspólne lekcje charakterystyczne oraz lekcje indywidualne. Zwrócono także uwagę na występujące w rękopisach C i M na końcu niektórych kwestii *problemata*, czyli krótkie pytania wraz z odpowiedziami, swobodnie związane z problematyką kwestii. *Problemata* te, zgodnie z informacją znajdującą się w rękopisie C, „nie należą do istoty kwestii Burydana, lecz są we właściwym miejscu”. Na podstawie tych analiz, a także na podstawie badań kodykologicznych, dokonano wyboru podstawy edycji.

Ze względu na to, że wszystkie przekazy są niezależne i nie występują bezpośrednie zależności między nimi, lekcje wszystkich rękopisów odmienne od podstawy edycji wykazano w aparacie filologicznym, którym opatrzona została edycja. Biorąc pod uwagę, że w każdej z kwestii zaobserwować można co najmniej 600 odmiennych lekcji, aparat ten został znacznie skrócony i ograniczono się jedynie do wykazania najbardziej istotnych różnic.

Poza aparatem filologicznym przygotowano także aparat historyczno-literacki, który zawiera identyfikację przeszło 250 pośrednich i bezpośrednich odniesień do autorytetów. Cytaty co do litery w aparacie identyfikowano jedynie poprzez wskazanie miejsca występowania odniesienia w tekście autorytatywnym, natomiast cytaty co do sensu najczęściej przytoczono w pełnym brzmieniu.

Edycja opatrzona została także trzecim aparatem podtekstowym, w którym zawarto wspomniane już anonimowe *problemata*. Przytoczone one zostały w brzmieniu rękopisu C, a istotne różnice między przekazem rękopisu C i M wykazano po zacytowaniu danego *problematum*.

Edycja krytyczna wraz ze wstępem jest efektem realizowanego przeze mnie w latach 2011-2013 grantu Narodowego Centrum Nauki w ramach programu Preludium grantu nt. *Przygotowanie edycji krytycznej Jana Burydana „Quaestiones super »Parva naturalia« Aristotelis*.

